

партия чорбаджията, калугеринът, ретроградистът, с белоръкавично образование извеян", за да сваля изведнъж условностите на новата монархическа конституционно-парламентарна политическа система и достигне до твърдението, че "Партии нямаме и няма с кого да се примиряваме. В България има народ и чорбаджии"¹⁷. Много пъти още¹⁸ ще се връща Захарий Стоянов към това противопоставяне в борбата си против управлението на консерваторите, като все по-силно ще набляга върху първата страна - национал-революционерите, за да утвърждава в общественото съзнание отношението на почит и признателност към падналите за българската свобода, полагайки основите на новия национален пантеон.

Както вече стана дума, оцелелият участник в българските въстания не се отнасял с безпределен възторг към руските освободители. Тази негова резервираност не е случайна, защото още на времето е попаднал под влиянието на идеите, пропагандирани от вестниците на революционната ни емиграция, които, ако повярваме на Никола Обретенов, той не само е четял, но и "запечатвал всичко в главата си"¹⁹. Благодарение на тях Захарий Стоянов е разбрал, че в края на XIX век, следвайки законите на голямата политика, кръстът и полумесецът не са толкова непримирими колкото са били в миналото, а Марсилезата и Двуглавият орел могат да съжителстват удобно един до друг, когато става дума за стратегически интереси. Освобождението никога няма да изличи в съзнанието му този тъй важен урок, който ни дава ключ за разбирането на така нареченото "русофобство" на публициста. То не се ражда спонтанно, не е плод единствено на краен и буен национализъм²⁰, а отношение продиктувано от способността да се вниква зад фасадата на политическите събития и се разкриват истинските цели на силите, участващи в театъра на европейския политически живот. Все нещо вероятно е запазил дълбоко в себе си Захарий Стоянов от онова, което е писал Каравелов в редица свои статии за царска Русия²¹. Едва ли е забравил например писаното от него за Катков и за вестника му "Московские ведомости" по чиито страници е текла повече славянска кръв, отколкото "по длановете на мастера Деяка"²², след като така страстно сам по-късно воюва с него и ликуващо съобщава за неговата смърт²³, забравяйки съзнателно за момент, че за мъртвите е прието да се говори само хубаво или нищо.

Истина е, че резервираното му отношение към руското самодържавие първоначално не е манифестирано така ярко, впечатляващо и открито (а и не е имал причина за това), но суспендирането на Търновската конституция и установяването на режима на пълномощията, което става с официалната благословия на руския императорски двор, дават основание на новоизлюпения съдебен следовател да се подготви за една бъдеща публицистична война, с могъщата покровителка²⁴. Това ще стане обаче едва тогава, когато е застрашена българската независимост и трудно спечелената свобода е поставена на карта. Тогава именно започват сякаш да бликат находчивите, убийствени в острия си сарказъм реплики отправени към проповядваните от руския панславизъм идеи, зад които са прикривани завоевателните имперски интереси на самодържавието. За този панславизъм още Ботев пише на времето, че "няма славянин южен или западен, няма свесен човек, кой би можал да